Nikolai Vasilievici Gogol

Mantaua

În departamentul... dar mai bine nu spunem denumirea departamentului. Nu există nimic mai enervant decât să auzi de tot felul de departamente, de regimente, de cancelarii şi, într-un cuvânt, de tot felul de instituții oficiale. În zilele noastre, orice persoană particulară consideră că jignind-o pe ea, jigneşti întreaga societate. Se vorbeşte că recent, foarte recent, un căpitan-ispravnic[1] din nu ştiu care oraş, ar fi depus undeva o cerere în care spunea foarte clar că deciziile luate de stat sunt nule şi că numele sfânt al țării este pomenit mai întotdeauna degeaba. Ca dovadă, a anexat la cerere un volum uriaş, un roman în care, la fiecare zece pagini, se vorbeşte despre un căpitan-ispravnic, aflat în stare foarte avansată de ebrietate. Deci, pentru a evita orice fel de alte neplăceri, este mai bine să îl numim doar *un departament,* referindu-ne, evident, la departamentul despre care vrem să vă relatăm. Aşadar, într-un departament îşi făcea serviciul un funcționar. Nu putem afirma că funcționarul s-ar fi remarcat prin ceva anume; şi îți puteai da seama de aceasta chiar după aspectul său fizic: era scund, un pic ciupit de vărsat, un pic roşcat, cu vederea slăbită, o chelie micuță în frunte, încrețituri pe ambele părți ale obrajilor şi o paloare de om suferind de hemoroizi... N-ai ce-i face! Arăta astfel şi din cauza climei de la Petersburg. În ceea ce priveşte poziția sa socială (fiindcă la noi se obişnuieşte să numeşti în primul rând poziția, rangul), personajul nostru ocupa funcția de consilier titular permanent; precum se ştie, numeroşi scriitori

care au obiceiul vrednic de a-i ataca pe cei ce nu pot riposta, mereu au glumit şi s-au întrecut în ironii la adresa acestei categorii sociale. Numele de familie al funcționarului era Başmacikin. Dacă ne gândim bine, constatăm că acest nume îşi are originea în cuvântul tătăresc *basmaq*[(2)] fără să ştim însă nici când, nici în ce timpuri şi nici în ce mod a apărut, şi de fapt nimănui nu-i este cunoscută mai bine istoria sa. Şi tatăl său, şi bunicul său, şi chiar cumnatul său, absolut toți Başmacikinii, au umblat în cizme, schimbându-şi pingelele doar de vreo trei ori pe an. Numele său mic era Akaki Akakievici. Se prea poate ca şi cititorului să-i pară prea rar şi oarecum straniu acest nume; vă asigur însă că el nu a fost căutat în mod special, ci este datorat unor întâmplări şi împrejurări cu totul şi cu totul ieşite din comun, care au impus acest nume ad-hoc, fără ca măcar cineva să mai poată interveni din exterior şi să i-l schimbe cumva, să îl strige într-un alt fel şi eventual după bunul său plac. Dacă nu mă înşală memoria, Akaki Akakievici s-a născut în noaptea spre 23 martie. Înainte de a se stinge din viață, mama sa, care fusese o femeie foarte bună şi o funcționară apreciată, rânduise ca micuțul ei să fie botezat după toate regulile strămoşeşti. Pe când mai era încă lăuză – întinsă pe patul de vizavi de uşă, în dreapta ei stătea un cumătru, un om deosebit, Ivan Ivanovici Eroşkin, care avea slujba de şef de birou la senat, şi o cumătră, soția ofițerului de cartier, o femeie de o virtute rară, Arina Semionovna Belobriuşkova – femeii i se propusese să aleagă oricare nume i-ar fi plăcut, dintr-o pagină de calendar creştin, unde erau pomeniți trei sfinți: Mokia, Sossia şi Hozdazat. „Niciunul, chibzuise ea. Sunt nişte nume deocheate”. Ca să-i intre în voie, cei doi cumetri au deschis calendarul la altă pagină; şi din nou apărură trei nume: Trifilii, Dula şi Varahasii. „Parcă e o pedeapsă, spuse femeia, ce fel de nume mai sunt şi astea, că zău, nu am auzit niciodată de ele?! Varadat sau Varuh parcă ar mai fi, însă Trifilii şi Varahasii?!…” Se mai întoarse o pagină şi ajunseră la alte nume: Pavsikahii şi Vahtisii. „Ei, acum înțeleg, spuse

femeia, că pesemne aceasta îi este soarta! Dacă-i aşa, atunci mai bine să-i punem numele tatălui său. Tatăl era Akaki, atunci să fie şi fiul Akaki". Aşa a ajuns să-l cheme Akaki Akakievici. În timpul botezului, copilul începu să plângă şi schiță o astfel de grimasă de parcă ar fi ştiut că va deveni cândva consilier titular. Prin urmare, faptele decurseseră aşa şi noi le-am relatat aici, pentru ca cititorul să se convingă el însuşi că întâmplarea a făcut ca eroul nostru să capete acest nume. Nimeni n-ar putea să-şi amintească însă, când şi în ce perioadă a fost angajat el la departament şi cine i-a îndreptat paşii acolo. Oricât de mulți directori sau şefi s-au schimbat între timp, cu toții l-au găsit pe acelaşi post, în acelaşi loc, în aceeaşi poziție, în aceeaşi funcție, de conțopist destinat scrisului, şi ulterior s-au convins că, pesemne, omul acesta a venit pe lume fiind pregătit numai pentru a face această activitate, îmbrăcat în tunică şi cu chelie. În cadrul departamentului, nimeni nu manifesta față de el niciun fel de respect. Paznicii nu numai că nu se sculau de la locul lor atunci când trecea Akaki, dar nici nu se uitau în direcția lui, de parcă holul ar fi fost pur şi simplu traversat în zbor de o muscă ordinară. Față de el, şefii se comportau destul de distant şi despotic. Se întâmpla ca orice ajutor al şefului de birou să îi pună sub nas hârtiile, fără a-i mai spune cumva: „Copiați-le", sau „Iată şi pentru dumneavoastră o afacere interesantă, bunicică", sau ceva plăcut, cum obişnuiesc să zică funcționarii binecrescuți. Obedient, Akaki lua hârtia, uitându-se numai la ea şi pregătindu-se să o transcrie, fără să-l intereseze cine i-a pus-o pe birou şi dacă a avut dreptul să facă acest lucru. Funcționarii mai tineri râdeau de el, îl ironizau, pe cât le permitea spiritul lor de conțopişti, povesteau, chiar în fața sa, diverse istorii hazlii despre el. Despre proprietara sa, o bătrână de şaptezeci de ani, ziceau că aceasta l-ar lua adesea la bătaie, şi îl întrebau când vor face nunta; câteodată, se amuzau presărându-i pe cap hârtiuțe mărunțite, şi spunând că sunt fulgi de zăpadă. Însă Akaki Akakievici nu scotea niciodată vreun cuvânt la toate

acestea, de parcă în fața sa nu s-ar fi aflat nimeni; nimic nu-l influența în vreun fel când lucra; cu toate că era sâcâit din toate părțile, el nu comitea nicio greşeală atunci când scria. Numai dacă glumele deveneau de nesuportat, când colegii săi îi zgâlțâiau mâna, împiedicându-l să-şi facă treaba, el le spunea scurt: „Lăsați-mă în pace, de ce mă jigniți?" Şi era ceva straniu în cuvintele sale şi mai ales în vocea cu care le pronunța. Se simțea ceva nedefinit, care trezea un fel de milă profundă; se întâmplă că un tânăr proaspăt angajat luă exemplul celorlalți, şi-şi permise să-şi bată joc de el, dar se opri dintr-odată, de parcă ar fi fost străpuns de un gând dureros, şi de atunci s-a schimbat totul înaintea sa, căpătând un alt înțeles. Păru că o putere supranaturală îl îndepărtă de colegii săi, cu care se împrietenise şi pe care îi luase drept persoane distinse, manierate. De multe ori, după această întâmplare, în mijlocul celor mai vesele momente, îşi amintea de funcționarul scund, cu chelie, rostindu-i în față cuvintele care îl săgetaseră: „Lăsați-mă în pace, de ce mă jigniți?", şi-n aceste cuvinte pătrunzătoare se simțea prezența altor cuvinte: „Eu sunt fratele tău". Atunci, sărmanul băiat îşi acoperea fața cu mâinile şi se cutremura, văzând câtă lipsă de omenie există pe lume, câtă duritate feroce se ascunde în firea delicată şi instruită a nobilimii şi – Doamne! – chiar şi în el însuşi, despre care cei mai mulți din cei ce-l cunoşteau credeau că este nobil şi onest…

Nu se ştie dacă mai poate fi găsit un astfel de om, atât de dedicat profesiei sale. Era insuficient să spui despre el că îşi făcea serviciul cu sârguință, pentru că, de fapt, el îşi făcea datoria cu o pasiune nemaiîntâlnită. Acolo, în această activitate de transcriere, el întâlnea o lume plăcută şi pitorească. Fața lui exprima satisfacție; îşi avea literele sale favorite, pe care, când ajungea să le scrie, se emoționa la fel ca un copil şi râdea în sinea sa; le făcea cu ochiul, se ajuta şi cu buzele, astfel încât, privindu-l în vreme ce lucra, puteai să citeşti pe fața lui litera pe care pana din mâna sa o scria pe hârtie. Dacă i-ar fi fost acordate decorații corespunzător

străduințelor sale, el ar fi putut lesne să ajungă în rândul consilierilor de stat; după cum se exprimau colegii lui mai glumeți, i s-au acordat însă doar o cataramă încuietoare şi câțiva hemoroizi. Nu putem spune totuşi că nu-i dădea nimeni niciun fel de atenție. Într-o zi, dorind să-i mulțumească pentru sârguință neîntreruptă a serviciilor sale, un director cu sufletul mai bun ordonă să i se dea o activitate mai importantă decât simpla copiere; mai concret, dintr-o lucrare care era deja terminată i s-a dat să facă un raport cu privire la o altă instituție de stat. Obligația lui consta doar în a găsi un alt titlu generic şi de a schimba, pe ici şi pe colo, câteva verbe, de la persoana întâi, la persoana a treia. Acest lucru i-a solicitat atâta efort, că funcționăraşul nostru transpiră de-a binelea, îşi şterse fruntea şi spuse în cele din urmă: „No, dați-mi mai bine să transcriu ceva". De atunci, directorii săi l-au lăsat pentru totdeauna să facă numai lucrări de copiere, de parcă, în afara acestor transcrieri, pentru el nu ar mai fi existat niciun fel de altă activitate.

Akaki nu se gândea niciodată la hainele sale. Tunica sa nu mai era verde, ci avea un fel de nuanță brun-roşcată. Guleraşul era îngust, lăsat în jos, astfel încât gâtul lui, cu toate că în realitate nu era aşa de lung, se ridica mult peste guler şi părea de o lungime ieşită din comun, asemenea gâturilor acelor motănei din ghips, ce îşi clătinau capetele, purtați fiind, câte zece odată, de străinii ce se aventurează prin Rusia. De această tunică se lipea întotdeauna câte ceva: ba câte un fir de fân, ba un fir de ață. Funcționarul nostru avea totodată un talent deosebit, datorită căruia, atunci când i se întâmpla să meargă pe stradă, reuşea de fiecare dată să ajungă chiar pe sub ferestrele prin care se aruncau tot felul de resturi din bucătărie, şi de aceea el căra veşnic în pălăria sa coji de pepene verde şi galben sau alte resturi din aceeaşi categorie. Niciodată în viața sa nu a acordat vreo atenție evenimentelor zilnice de pe stradă, lucruri care, în schimb, nu rămâneau neobservate de colegul său de birou, un tânăr funcționar, care avea atâta spirit de observație în privirea sa

ageră, că ar fi putut observa dacă vreunui trecător de pe trotuarul de vizavi i s-ar fi descusut cumva pantalonii în partea de jos, între craci, fapt ce bineînțeles că i-ar fi adus imediat un zâmbet perfid pe față.

În schimb, Akaki Akakievici, chiar dacă s-ar fi uitat pe fereastră, în orice direcție, ar fi văzut tot rândurile sale drepte, curate, scrise citeț, şi doar dacă, nu se ştie de unde, ar fi apărut pe umărul său botul unui cal, care tocmai ar fi eliberat prin nările sale un curent puternic de aer, direcționat spre obrazul lui, numai atunci ar fi putut observa şi el că, de fapt, se află nu în mijlocul unui rând abia terminat de transcris, ci mai degrabă în mijlocul străzii.

În fiecare zi când ajungea acasă, Akaki se aşeza îndată la masă, îşi înghițea în grabă ciorba de varză şi mânca o bucățică de carne de vită cu ceapă, fără să mai simtă ce gust aveau acestea şi fără să mai observe muştele sau tot ce îi mai trimitea Dumnezeu din când în când în farfurie.

Dacă observa totuşi că devine ca un balon umflat, se scula de la masă, lua o călimară cu cerneală şi începea să transcrie din hârtiile aduse acasă. Dacă nu avea nimic special de transcris, făcea o copie specială pentru sine, pentru propria satisfacție, după o scrisoare mai veche şi mai deosebită nu datorită textului pe care îl conținea, ci prin faptul că era adresată unei persoane noi sau importante.

Chiar şi în orele când cerul plumburiu al Petersburgului se întuneca definitiv şi toată funcționărimea deja mâncase pe săturate, fiecare după conținutul pungii sale, în funcție de salariul pe care îl primea şi de propriile dorințe, când toți conțopiştii se odihneau după scârțâitul penițelor departamentale, după alergătura de peste zi, după treburile şi îndatoririle proprii sau ale altora, dar chiar şi după orice altceva din ceea ce avuseseră în plan să realizeze de bunăvoie sau mai mult chiar decât erau obligați; când funcționarii se grăbeau să-şi dedice timpul rămas plăcerilor, unii, mai pretențioşi, alergând către teatru, alții, rămaşi în stradă, tentați să privească îndelung la pălărioarele care treceau pe

acolo, unii îndreptându-se spre tot felul de recepții, pentru a-şi consuma timpul făcând complimente unei domnişoare atrăgătoare (steaua de vis a unui cerc îngust de funcționari), alții, şi asta se întâmpla cel mai des, pur şi simplu mergând în vizită la frații lor, de la etajul trei sau patru, care locuiau în două camere micuțe, cu vestibul şi bucătărie, însă cu ambiția de a fi la modă, împodobite cu câte o lampă sau vreun alt flecuşteț pentru care trebuia să facă o groază de sacrificii (legate de mâncare sau distracții); când toți funcționarii dispăreau prin apartamentele mici ale prietenilor lor ca să joace whist[3], să bea ceai din pahare de sticlă şi să mănânce pesmeți de mărimea unui bănuț, să fumeze şi să povestească, în timpul împărțirii cărților vreo bârfă, venită din societatea înaltă, ocupație pe care rusul nu şi-o poate refuza niciodată, în orice situație ar fi, sau, când nu mai există vreo temă de discuție, să povestească, pentru a câta oară însă?... un banc nemuritor, auzit de la nu ştiu ce comandant, despre tăierea cozii calului ce făcea parte din ansamblul statuar al lui Falikonetov; într-un cuvânt, chiar şi atunci când orice muritor ajungea să se distreze într-un fel sau altul, Akaki Akakievici nu se dedica deloc vreunei distracții. Nimeni nu ar fi putut afirma că l-ar fi văzut vreodată la vreo serată. Când se sătura, în cele din urmă, de scris, el se culca, gândindu-se cu zâmbetul pe față la ziua ce urma să vină. Îi va mai trimite oare Dumnezeu şi pentru ziua de mâine ceva ca să mai transcrie? Doar în acest fel decurgea viața paşnică a acestui om, care, cu un salariu modest, de numai vreo patru sute, ştia să fie mulțumit de soarta sa, şi ar fi rămas aşa, probabil, până la adânci bătrâneți, dacă nu s-ar fi ivit şi pentru el, ca şi pentru alți consilieri titulari sau clandestini, activi, de stat sau de alt fel, chiar şi dintre aceia care nu obişnuiesc să dea sau să primească vreodată vreun sfat de la cineva, tot felul de nenorociri, împrăştiate pe drumurile vieții.

Există în Petersburg un duşman aprig al acelora care primesc un salariu de patru sute de ruble pe an, sau ceva în jurul acestei sume. Acest duşman nu e nimeni altul decât

gerul nostru de nord, cu toate că se zice că el ar aduce mai multă sănătate. La orele nouă dimineața, exact la acea oră când străzile se umplu cu oameni care se îndreaptă spre slujbă, gerul începe să dea bobârnace atât de puternice şi țepoase funcționarilor, fără să mai facă vreo selecție, încât bieții oameni nu ştiu unde să se mai ascundă. În aceste momente, chiar şi cei care au funcții înalte sau consilierii titulari suferă, îi doare fruntea din cauza gerului şi le apar lacrimi în ochi, dar rămân neputincioşi. Nu te poți salva decât dacă, îmbrăcat în mantaua ta subțire, parcurgi cât se poate de repede cele cinci-şase străzi ce te despart de locul de muncă, unde, odată ajuns, scuturi bine din picioare în camera portarului, până se dezmorțesc în acest mod toate capacitățile şi talentele profesionale, înghețate în drum spre serviciu. De la o vreme, Akaki Akakievici începu să simtă cum îl roade ceva la spate şi în umăr, cu toate că se străduia să parcurgă cât mai grabnic acel drum înghețat şi obligatoriu. În cele din urmă, se gândi că vinovată de starea aceasta a lui ar putea să fie numai mantaua. O analiză acasă minuțios şi descoperi că în două-trei locuri, în spate şi la umeri, pânza se rărise considerabil; aceasta se rosese atât de mult, încât devenise transparentă, iar căptuşeala se destrămase complet. Trebuie să ştiți că şi mantaua lui Akaki Akakievici era ținta glumelor batjocoritoare făcute pe seama sa; colegii săi o privaseră chiar şi de numele său nobil, de *manta,* zicându-i *capot.* Într-adevăr, aceasta avea o formă deosebită. Gulerul i se micşora în fiecare an, din ce în ce mai mult, având în vedere că unele bucăți din ea erau decupate şi serveau la repararea altor părți. Locurile reparate nu erau nicidecum un exemplu de lucrare artistică croitorească, astfel că mantaua arăta mai curând ca un sac cârpit. Văzând toate acestea, Akaki Akakievici se hotărî să ducă mantaua la Petrovici, croitorul care locuia undeva, la etajul patru, la care ajungeai după ce urcai o scară neagră; acesta, cu toate că era saşiu şi avea o față pestriță, reuşea să repare cu succes pantalonii şi fracurile funcționarilor şi ale altor persoane, dar numai atunci

când i se întâmpla să nu fie beat sau să nu aibă în capul său proiecte pentru alt fel de activități. Despre acest croitor nu ar trebui să povestim prea multe, dar ce să-i faci? Regulile scrierii unei nuvele cer caracterizarea detaliată a fiecărui personaj, de aceea sunt obligat să vi-l aduc în scenă şi pe Petrovici. La început el se numea simplu, Grigori, şi fusese iobag la un boier oarecare; a început să se numească Petrovici când a devenit liber şi tot de atunci a început să bea destul de perseverent, la orice sărbătoare, mai întâi la cele mari, iar apoi nu mai făcea deosebire, la toate sărbătorile religioase, marcate în calendar printr-o cruciuliță. În această privință, el respecta cu fidelitate obiceiurile strămoşeşti şi, în disputele cu soția sa, obişnuia să o numească pe aceasta „femeie fără frică de Dumnezeu” şi „nemțoaică”. Şi, dacă am ajuns să amintim şi de soție, ar trebui să spunem vreo două cuvinte şi despre ea. Cu părere de rău, trebuie să spun însă că despre ea nu se cunosc amănunte, doar că purta o scufie, în loc de basma; iar în ceea ce priveşte frumusețea, nu prea avea cu ce se lăuda, astfel că, dintre cei care o întâlneau, doar soldații se uitau mai îndelung, curioşi să vadă cine se ascunde sub scufie, după care mişcau dezamăgiți din mustață şi mormăiau vorbe porcoase.

Urcând scara ce ducea spre locuința lui Petrovici, care, trebuie să recunoaştem, era umedă şi murdară, de jos până sus, cu tot felul de lături unsuroase, şi pătrunsă de un miros de alcool care îți înțepa ochii, aceasta fiind, după cum se cunoaşte, o caracteristică obligatorie a scărilor întunecate ale caselor din Petersburg, aşadar urcând scara aceasta, Akaki Akakievici se întreba în sinea lui cât va cere Petrovici pentru cârpitul mantalei, şi îşi propuse în cele din urmă să nu-i dea mai mult de două ruble. Uşa era întredeschisă, deoarece gospodina dinăuntru, care tocmai pregătea nişte peşte, o lăsase aşa, astfel încât nimeni din afară să nu vadă gândacii ce foşgăiau în bucătărie, printre bucate. Akaki Akakievici traversă bucătăria tiptil, fără să fie observat de stăpâna casei; păşi peste pragul unei camere, unde îl văzu pe Petrovici,

aşezat la o masă lată din lemn, nevopsită, cu picioarele îndoite sub el, semănând cu un paşă turcesc. După obiceiul croitorilor care îşi fac meseria, picioarele îi erau goale. Mai întâi îi atrase atenția degetul cel mare al croitorului, pe care, de altfel, Akaki Akakievici îl cunoştea foarte bine, după unghia mare, ce semăna cu o cochilie de broască țestoasă, groasă şi rezistentă. La gâtul lui Petrovici atârna un ghem de mătase şi numeroase feluri de ațe, iar pe genunchi avea întinsă o haină veche şi demodată. De vreo trei minute tot încerca să bage ața în urechea acului, dar nereuşind defel, se supăra foc pe întuneric chiar şi pe ață, mârâind cu jumătate de gură: „Nu intră blestemata! M-ai scos din sărite, ticăloaso!” Lui Akaki Akakievici chiar îi păru rău că picase la croitor în clipa când Petrovici începuse a se enerva; prefera să-i comande ceva lui Petrovici doar atunci când era cu chef, când, după cum s-ar fi exprimat soția sa, „dracu’ făr-un ochi se umple cu poşircă”. Aflându-se în acea stare incertă, Petrovici ceda de obicei fără prea multe rugăminți şi era de acord de fiecare dată cu orice i se cerea, ba, chiar se ploconea şi mulțumea interlocutorului său. E drept că, la scurtă vreme după aceea, soția sa îşi intra în rol, plângându-se că soțul fusese beat şi de aceea căzuse de acord să lucreze pentru un preț aşa mic; şi atunci el mai adăuga un grivennik[4], astfel încât jalea femeii să treacă mai repede. De data aceasta însă, Petrovici se pare că era treaz-trezuț şi, din acest motiv, făcea pe severul, era morocănos şi pornit să pretindă dracu’ ştie ce prețuri mari. Akaki Akakievici pricepu care e situația de facto şi ar fi vrut deja să facă stânga-mprejur, dar era prea târziu. Petrovici îl fixase cu singurul său ochi mai bun şi Akaki Akakievici fu silit să-i vorbească:

— Să trăieşti, Petrovici!

— Să trăiți, cucoane!, spuse Petrovici şi se uită cu coada ochiului la mâinile lui Akaki Akakievici, voind să înțeleagă cu ce s-ar putea căpătui.

— Am venit şi eu la tine, Petrovici, iată, cu…

Trebuie să ştiți că Akaki Akakievici folosea în vocabularul său o sumedenie de cuvinte ajutătoare: prepoziții, adverbe şi, în sfârşit, particule şi conjuncții care nu au absolut nicio importanță. Iar dacă era o situație foarte delicată, el avea obiceiul să nu ducă fraza până la capăt, şi de aceea, foarte adesea începea să vorbească prin cuvintele: „Aceasta, desigur, este absolut aşa…" – după ele nu mai urma nimic, fiindcă el uita ce avea de spus, crezând că deja spusese tot ce-i trecuse prin cap.

— Ce-i asta?, întrebă croitorul şi analiză imediat, cu ochiul său văzător, mantaua, începând de la guler şi până la mâneci, apoi spatele, pulpanele şi cheutorile – toate fiindu-i foarte cunoscute, fiindcă acesta era obiectul muncii lui. Asta e, de altfel, obiceiul croitorilor şi este primul lucru pe care îl fac când vii la ei.

— Păi, eu, iată, Petrovici… vezi că mantaua, pânza… uite, vezi, în celelalte locuri, peste tot, este destul de rezistentă, e drept că s-a prăfuit un pic şi de aceea pare să fie mai veche, dar este nouă, atât că într-un singur loc s-a… un picuț, vorba ceea… în spate şi, uite, la un umăr s-a ros nițel, priveşte, foarte puțin s-a ros şi la celălalt, şi asta-i tot. De lucru nu ai mult…

Petrovici luă „capotul", îl întinse mai întâi pe masă, îl studie îndelung, clătină din cap şi duse mâna spre fereastră să-şi ia tabachera rotundă cu portretul unui general oarecare, cum se numea, nu se ştie, fiindcă locul unde se aflase fața fusese găurit cu degetul şi apoi astupat cu un pătrățel de hârtie, lipit chiar acolo. Mirosind tutun, Petrovici luă „capotul" în mâini şi începu să-l studieze în dreptul luminii şi din nou clătină din cap. Apoi îl întoarse cu căptuşeala la exterior, şi clătină din cap, luă şi deschise din nou tabachera cu generalul peste care lipise bucățica de hârtie şi, după ce trase tutun pe nas, o închise la loc şi o ascunse undeva, după care spuse:

— Nu, nu mai poate fi reparată; este bună de aruncat!

Aceste cuvinte făcură să-i tresară inima lui Akaki Akakievici.

— De ce nu se poate, Petrovici?, întrebă el cu o voce aproape rugătoare, de copil. Este roasă doar la umeri puțin, tu trebuie să ai nişte bucățele…

— Da, aş putea găsi nişte bucățele, bucățelele se pot găsi, spuse Petrovici, însă nu ai de ce le prinde; materialul e putred de tot, dacă ating cu acul de el, se destramă.

— Şi dacă se destramă, pune-i un peticel.

— Nu am pe ce pune peticelul, nu are de ce se ține, fiindcă este foarte veche stofa asta. Nici nu-i mai poți spune stofă, că, dacă se iscă o adiere de vânt, se împrăştie peste tot.

— Ei, dar tu fă ceva şi întăreşte-o. Cum se poate aşa, într-adevăr… parc-ar fi…!

— Nu, spuse Petrovici hotărât, nu pot face nimic. Materialul e rău de tot. Mai bine, când va veni vremea friguroasă de iarnă, faceți-vă din ea obiele, fiindcă o să vă fie frig în ciorapi. Nemții au inventat ciorapii doar ca să poată să câştige cât mai mulți bani (lui Petrovici îi plăcea să-i atingă pe nemți ori de câte ori exista vreo ocazie); iar în ceace ce priveşte mantaua, va trebui să vă faceți una nouă.

La cuvântul „nouă”, Akaki Akakievici văzu negru în fața ochilor, şi toate lucrurile care se aflau în cameră începură să se rotească de jur împrejur. II mai vedea clar doar pe generalul cu fața lipsă de sub hârtia lipită, ce se afla pe capacul tabacherei lui Petrovici.

— Cum adică nouă?, întrebă el, de parcă ar fi vorbit în somn, că nu am bani pentru una nouă.

— Da, nouă, spuse cu un calm distrugător Petrovici.

— Şi, dacă aş fi nevoit… una nouă, ce ar putea fi cu ea…

— Adică, ce preț ar avea?

— Da.

— Păi, te-ar costa cam o sută cincizeci de ruble, spuse Petrovici şi îşi strânse semnificativ buzele.

Lui îi plăceau în mod deosebit efectele tari, îi plăcea să-i facă dintr-odată pe oameni să se îngrijoreze rău de tot de ceva, şi apoi să se uite la ei cu coada ochiului, să vadă cum

arată fețele lor îngrijorate de ceea ce le spusese el mai devreme.

— O sută cincizeci de ruble pentru o manta!, exclamă sărmanul Akaki Akakievici, şi se prea poate că era prima exclamație din viața lui, fiindcă, altfel, avea întotdeauna o voce deosebit de calmă.

— N-ai ce-i face!, spuse Petrovici. Şi depinde ce fel de manta îți doreşti. Dacă vrei una cu blană de jder la guler şi cu o glugă cu căptuşeală de mătase, ar putea să te coste şi două sute.

— Petrovici, te rog, zise Akaki Akakievici, cu voce rugătoare, fără să audă şi chiar fără să încerce a mai auzi cumva cuvintele spuse de croitor şi fără să mai ia în seamă şi efectele pe care acestea le creau, repară şi tu într-un fel oarecare, ca să mă mai servească măcar o vreme.

— Nu are rost, nu va ține, munca mea va fi de prisos şi dumneata vei cheltui bani în zadar, spuse Petrovici.

Aceste cuvinte îl distruseră total pe Akaki Akakievici şi ieşi.

După plecarea sa, Petrovici rămase o bună bucată de vreme cu buzele strânse, fără să se apuce de lucru, fiind satisfăcut totuşi că nici el nu s-a făcut de râs, şi nici arta croitoriei nu a trădat-o.

Ieşind în stradă, Akaki Akakievici se simțea ca într-un coşmar. „Uite aşa, iată, se mai întâmplă şi treburi din astea”, îşi spuse în gând, nici nu credeam că ar fi putut să fie aşa… iar după un timp oarecare, adăugă: „Deci iată cum! Uite ce ieşi la sfârşit, iar eu, ce-i drept, nici nu aveam cum să presupun, că ar putea să mi se întâmple toate acestea”. După aceea urmă din nou o tăcere mai lungă şi în cele din urmă gândi: „Asta el Carevasăzică, iată ce împrejurare neaşteptată, că să vezi… pe acesta nu-l poți convinge în niciun fel… aşa stau lucrurile!” Spuse toate acestea şi, în loc să se ducă spre casă, o apucă în direcția opusă, fără să-şi dea seama. Pe drum, îl atinse un coşar, cu haina sa murdară, şi-i înnegri tot umărul; de pe acoperişul unei case aflate în construcție, îi căzu nişte var direct pe căciulă, albindu-i-o complet. El nu

observă nimic din toate acestea decât târziu, când dădu peste paznicul de la barieră, care, aşezându-şi halebarda lângă el, îşi scutură dintr-un cornet, în palma bătătorită, nişte tutun, doar atunci funcționăraşul nostru îşi mai reveni puțin, dar mai ales după ce paznicul îi zise: „De ce dai peste mine? N-ai trotuar?” Aceste cuvinte îl făcură să se uite împrejur şi să se întoarcă spre casă. Doar aici începu să-şi adune gândurile, văzu situația reală în mod clar şi începu să discute cu sine, logic şi sincer, fără să mai fie întrerupt de ceva, ca şi cum ar fi avut în față un prieten deştept, cu care s-ar fi putut discuta despre cele mai intime şi mai apropiate de suflet lucruri. „Ei, nu, zise Akaki Akakievici, acum nu am ce discuta cu Petrovici, acum el este… aşa cum este… probabil că soția l-o mai fi ciondănit nițel. Dar eu mă voi duce la el mai bine într-o zi de duminică, dimineața; după ajunul de sâmbătă va fi puțin amețit, şi va fi şi mai somnoros, şi va trebui să se dreagă, iar soția n-o să-i dea bani, iar în acest timp eu îi voi pune un bănuț aşa, în mână, şi el va fi mai uşor de convins, şi atunci o să ia mantaua, deci…” Astfel judecând în sinea sa Akaki Akakievici, se învioră, aşteptă prima zi de duminică şi, urmărind de departe când soția lui Petrovici ieşise din casă şi plecase undeva, el se duse direct la croitor. Aşa cum bine presupusese, după ziua de sâmbătă, acestuia i se încrucişau ochii, îşi ținea capul apropiat de podea şi era somnoros rău de tot; cu toate acestea, când auzi despre ce-i vorba, parcă se vârî dracul în el.

— Nu e posibil, zise, fiți bun şi comandați-vă alta. Akaki Akakievici scoase bănuțul.

— Vă mulțumesc, cucoane, am să beau ceva în sănătatea dumneavoastră, spuse Petrovici, iar în ceea ce priveşte mantaua, trebuie să vă gândiți că aceasta nu mai poate fi folosită în niciun fel. Eu vă pot coase o manta nouă, s-o purtați cu mândrie, dar în privința aceasta mai discutăm.

Akaki Akakievici mai zise ceva despre reparație, însă Petrovici nu-l auzi şi spuse:

— Una nouă vă voi coase ca la nimeni altul, să fiți sigur că voi depune efort. S-ar putea face şi aşa cum e moda acum, astfel încât gulerul să se închidă cu nişte lăbuțe argintii, aplicate pe stofă.

Aşa înțelese Akaki Akakievici că nu avea încotro şi trebuia să-şi facă o manta nouă. Asta îl întrista foarte mult. Cum putea să facă el aşa ceva, cu ce? Cu ce bani să şi-o cumpere? Desigur, oarecum se putea bizui pe prima care urma să i se dea de sărbători, însă acei bani au fost de mult împărțiți şi planificați pentru altfel de lucruri. Trebuia să-şi facă alți pantaloni, să-i plătească cizmarului o datorie mai veche, pentru că îi pusese nişte căpute noi la carâmbii cei vechi, şi mai trebuia să-i comande croitoresei vreo trei cămăşi şi vreo două perechi de obiecte de lenjerie de corp, din acelea pe care nu se cuvine să le numeşti direct într-un text ce urmează să fie dat publicității. Într-un cuvânt, toți banii, absolut toți, erau deja dați; şi chiar dacă directorul ar fi fost atât de generos, încât să-i dea, în loc de o primă de patruzeci de ruble, vreo patruzeci şi cinci sau chiar cincizeci, oricum, ceea ce-i rămânea era un fleac, care, față de suma necesară pentru o nouă manta, era ca o picătură în mare. Ştia bine că Petrovici avea năravul de a trânti un preț uriaş, scoțându-l dracu' ştie de unde, astfel încât chiar soției lui îi sărea țandăra: „Te-ai țăcănit de tot, stricatule ce eşti!" Altădată lucra pe un preț de nimic, dar acum îşi băgase în cap să ceară un preț mai mare chiar decât valora el însuşi. Era convins că Petrovici i-ar fi făcut mantaua şi pentru optzeci de ruble, însă chiar şi aceste optzeci de ruble, de unde să le ia? Jumătate din sumă încă s-ar mai putea procura; jumătate s-ar mai găsi; poate chiar un pic mai mult, dar de unde să ia a doua jumătate?... Dar, poate că, mai întâi, cititorul ar trebui să afle de unde putea să găsească Akaki această primă jumătate. El avea obiceiul ca din fiecare rublă cheltuită să pună câte un groş 1 undeva, într-o lădiță încuiată cu cheia, cu o deschizătură îngustă, tăiată în capac, prin care să introducă pitacii. După fiecare jumătate de an, el revizuia suma

adunată din monedele de aramă şi o înlocuia cu monede din argint. Această ocupație importantă o începuse de mai multă vreme, şi astfel, pe parcursul câtorva ani, suma adunată număra mai bine de patruzeci de ruble. În concluzie, o jumătate din banii necesari îi avea în mână, dar de unde să ia cealaltă jumătate? De unde să ia alte patruzeci de ruble? Akaki Akakievici se gândi şi iar se gândi şi hotărî că va trebui să micşoreze cheltuielile obişnuite, cel puțin, pe parcursul unui an, să excludă băutul ceaiului seara, să nu mai aprindă seara vreo lumânare, iar dacă totuşi va avea ceva de făcut, să se ducă în camera proprietăresei şi să lucreze la lumina lumânării ei; când va merge pe stradă, va trebui să păşească mai uşor şi mai atent, pe pietre şi pe lespezi, aproape în vârful degetelor, şi numai astfel ar putea să împiedice talpa să se tocească mai repede; să-i dea spălătoresei cât mai rar să-i spele lenjeria şi, pentru ca aceasta să se păstreze curată mai mult, va trebui ca, de fiecare dată când va ajunge acasă, să o scoată şi să rămână doar în halat, pe care îl avea de foarte mulți ani, şi pe care chiar şi timpul i l-a cruțat.

Trebuie să recunoaştem că, la început, Akaki Akakievici rezistă destul de greu acestor restricții, însă până la urmă şi le însuşi şi nici nu le mai simțea; se deprinsese să nu mai mănânce deloc seara, alimentându-se în schimb sufleteşte, purtând permanent în gândurile sale ideea viitoarei mantale. De atunci, însăşi existența sa păru mai plină de sens, de parcă s-ar fi căsătorit şi alături de el ar mai fi trăit încă cineva, de parcă nu mai era aşa de singur, ci alături de el, pe drumul vieții, şi-ar fi dat acordul ca să păşească o iubită simpatică, şi aceasta nu putea fi alta decât chiar mantaua sa, cu vatelină groasă, cu căptuşeala rezistentă şi nemaipurtată de nimeni până la el. El însuşi deveni oarecum mai viu, chiar şi caracterul său păru mai hotărât, deveni un om care îşi găsise un scop clar în viață şi lupta pentru realizarea lui. Din acțiunile sale dispărură de la sine ezitările şi, într-un cuvânt, se estompară toate defectele legate de caracterul lui şovăielnic. Uneori, în ochii săi apărea o luminiță, iar în minte

începea să încolțească un gând de-a dreptul îndrăzneț: nu ar fi oare mai bine să pună la guler şi o blană de jder? Din cauza acestui gând, era cât pe ce să o ia razna. Odată, pe când transcria o lucrare, fusese aproape pe punctul de a comite o greşeală, dar reuşi să o evite şi se trezi că oftează şi că-şi face semnul crucii. În fiecare lună îl vizita pe Petrovici cel puțin o singură dată, ca să discute cu croitorul despre viitorul mantalei sale, şi anume: de unde ar fi mai bine să cumpere postavul şi ce culoare îl avantajează, cam cât ar fi trebuit să-l coste stofa şi, cu toate că era destul de îngrijorat, de fiecare dată reuşea să se întoarcă acasă satisfăcut, gândindu-se că va veni şi timpul când toate materialele vor fi cumpărate, şi mantaua va fi în cele din urmă confecționată.

Evenimentele se desfăşurară chiar mai repede decât se aştepta el. Contrar tuturor aşteptărilor, directorul îi stabili lui Akaki Akakievici drept primă nu patruzeci şi nu patruzeci şi cinci, ci chiar şaizeci de ruble; poate că acesta presimțise cumva că Akaki Akakievici ar avea nevoie de o manta nouă, sau poate că toate acestea s-au întâmplat de la sine, important este că, datorită acestui fapt, se pomeni cu douăzeci de ruble în plus. Această întâmplare grăbi derularea evenimentelor. Încă vreo două-trei luni de post aproape negru şi Akaki Akakievici va reuşi să adune cu siguranță în jur de optzeci de ruble. Inima lui, de obicei foarte calmă, începu să bată cu putere. De cum primi banii, se duse împreună cu Petrovici pe la prăvălii. Cumpărară un postav foarte bun, şi nu e de mirare, de vreme ce amândoi meditaseră la acest subiect timp de o jumătate de an şi n-a existat măcar o singură lună, în care să nu fi trecut pe la prăvălii ca să se informeze asupra prețurilor; în plus, chiar Petrovici îi spuse că un postav mai bun nici că putea fi. Pentru căptuşeală cumpărară o pânză de bumbac netedă şi subțire, numită percal, deasă şi de o calitate exemplară, care, după cum afirmase şi Petrovici, era mai bună decât mătasea, având un aspect mai atrăgător şi mai lucitor. Nu cumpărară însă blana de jder, fiindcă aceasta era mai scumpă decât estimaseră ei,

dar aleseră în schimb o blană de pisică, cea mai bună dintre toate cele ce se găseau în prăvălie; la urma urmei, puteai afirma că seamănă foarte bine cu blana de jder. Petrovici munci vreo două săptămâni la manta, fiindcă îi luase mult timp vătuirea, că haina ar fi fost gata chiar mai repede. Pentru lucru, Petrovici îi ceru douăsprezece ruble, nici nu se putea mai puțin, fiindcă toate cusăturile fuseseră făcute doar cu ață de mătase, tighelul era dublu, cu pasul mic, şi fiecare cusătură fusese testată de Petrovici cu dinții săi, lăsând pe stofă urmele diferite ale acestora.

Este greu de spus în ce zi anume s-a întâmplat miracolul, când Petrovici îi aduse mantaua terminată, dar, cu siguranță, a fost cea mai solemnă zi din viața lui Akaki Akakievici. I-o aduse într-o dimineață, puțin înainte de ora la care el trebuia să plece la departament. La nicio altă oră şi în nicio altă zi nu ar fi fost mai potrivit să i se aducă mantaua, fiindcă era perioada când începeau gerurile cele mari şi, după cum se părea, exista pericolul ca acestea să devină şi chiar mai aprige decât în mod normal. Petrovici apăru cu mantaua precum se cuvine unui croitor bun. Fața lui exprima atâta importanță, încât Akaki Akakievici nu-şi mai amintea să-l fi văzut vreodată într-o asemenea postură. Părea conştient de faptul că făcuse un lucru important şi că îşi dă seama de prăpastia care există între croitorii care pun doar căptuşeli şi repară hainele şi cei care fac un lucru de la început şi până la capăt. El scoase cu grijă mantaua din cârpa în care o adusese înfăşurată; cârpa abia o luase de la spălătorească, aşa că o împături şi o puse în buzunar. Privi cu o demnitate accentuată mantaua şi, apucând-o cu ambele mâini, o aruncă plin de îndemânare pe umerii lui Akaki Akakievici; o trase apoi şi o potrivi, la spate, cu mâna până la poale; după asta, aranja mai bine partea din față a mantalei. Akaki Akakievici, ca orice om rațional, voi să încerce şi mânecile şi poate că de aceea Petrovici îl ajută să se îmbrace; şi se dovedi că şi mânecile erau potrivite corect. Într-un cuvânt, mantaua îi venea perfect. Petrovici nu scăpă ocazia să menționeze că i-a

luat un preț atât de mic lui Akaki Akakievici doar pentru că îl cunoaşte de mult şi pentru că îşi are firma acasă, iar strada unde locuieşte este neînsemnată; dacă însă ar fi comandat mantaua pe Bulevardul Nevski, ar fi trebuit să plătească şaptezeci şi cinci de ruble numai pentru lucru. Akaki Akakievici nu dorea să discute însă deloc aceste lucruri cu Petrovici, iar sumele mari de care pomenea Petrovici, pentru a-şi da importanță, îl speriau. El îi achită suma convenită anterior, îi mulțumi şi, îmbrăcat în mantaua cea nouă, porni imediat spre departament. Croitorul ieşi după el şi, rămânând în stradă, îl urmări cu privirea îndelung, până departe, apoi trecu pe celălalt trotuar, ca să-i poată ieşi în întâmpinare în altă stradă, printr-o ulicioară întortocheată, şi să se uite încă o dată, dintr-un alt unghi, la mantaua meşterită de el, de data aceasta, privindu-l din față. Iar în acest timp în sufletul lui Akaki Akakievici palpitau toate emoțiile pe care le încearcă un om într-o zi de mare sărbătoare. El simțea în fiecare clipă a fiecărui minut că pe umerii săi atârnă o manta nouă, şi de câteva ori zâmbi de plăcere. Avea acum două avantaje: unul că îi era cald, şi altul că îi stătea bine. Nici nu observă când străbătu tot drumul şi dintr-odată se pomeni deja ajuns în departament; la intrare, îşi scoase mantaua, o privi pe toate părțile şi i-o dădu uşierului, poruncindu-i să i-o păzească în mod deosebit. Nu se cunoaşte prea bine cum de toți funcționarii din departament aflară că Akaki Akakievici are o nouă manta care-i înlocuieşte sacul acela scârbos. În aceeaşi clipă ieşiră cu toții la intrare să vadă mantaua cea nouă a colegului lor. Fiecare îl felicită, îl salută, iar el la început le zâmbi, iar pe urmă chiar se jenă de prezența lor în număr aşa de mare. La puțină vreme după ce se apucară de lucru, începură să comenteze între ei, spunându-i apoi celui proaspăt înnoit că ar trebui să ude mantaua, în memoria celei vechi, că ar trebui să le facă tuturor cinste diseară cu ceva, ceea ce îl făcu pe Akaki Akakievici să se piardă definitiv, fără să mai ştie cum ar trebui să procedeze în acest caz, ce ar putea să le răspundă colegilor săi şi cum să scape mai repede

de ei. După câteva minute, roşu la faţă, încercă, fără prea mult succes, să-i convingă că, de fapt, această manta nu era deloc nouă, ci din contră, era una mai veche, purtată. În cele din urmă, unul dintre funcţionari, chiar în persoana ajutorului şefului de birou, pesemne ca să demonstreze că el nu este deloc înfumurat şi se împacă bine şi cu cei mai de rang inferior, spuse: „Fie, fac eu chef în locul lui Akaki Akakievici şi vă rog să veniţi diseară la mine, la ceai; ca o coincidenţă, astăzi este şi ziua mea onomastică”. Funcţionarii îl felicitară îndată pe ajutorul şefului de birou şi primiră invitaţia cu mare plăcere. Akaki Akakievici începu să caute tot felul de motive ca să nu participe, însă toţi ceilalţi încercară să-l lămurească de faptul că nu e politicos să refuze, că e o mare ruşine să nu vină şi el, aşa că eroului nostru îi fu imposibil să mai dea înapoi. Ba, chiar simţi o mare plăcere când îşi dădu seama că va avea ocazia să defileze şi seara în mantaua sa cea nouă.

Întreaga zi fusese cu siguranţă, pentru Akaki Akakievici, cea mai grandioasă şi mai importantă sărbătoare din viaţa lui. Reveni acasă în cea mai fericită stare sufletească, îşi scoase mantaua şi o atârnă cu grijă pe perete, admirând încă o dată postavul şi căptuşeala, şi apoi îşi puse alături şi „capotul” cel vechi, complet destrămat, ca să poată face o comparaţie corectă între cele două veşminte. Se uită cu atenţie la ele şi îşi râse în sinea sa; se deosebeau atât de mult, ca de la cer la pământ! Şi chiar după aceea, când termină de mâncat, continuă să zâmbească, gândindu-se la starea jalnică în care ajunsese „capotul”. Cina o luă în cea mai bună dispoziţie şi, după cină, nu mai scrise nimic, niciun fel de hârtii, ci se lăfăi în aşternut, până se întunecă afară. În cele din urmă, se ridică dintr-odată, îşi puse mantaua pe umeri şi ieşi în stradă. Din păcate, nu putem să vă spunem unde anume locuia funcţionarul care îl invitase la onomastica sa, memoria începe să ne joace feste şi tot ce se află în Petersburg, toate străzile şi casele ni s-au amestecat în cap, astfel că ne vine foarte greu să mai scoatem de acolo ceva ordonat. Orice ar fi fost, un

lucru era sigur, anume că funcționarul locuia în partea aristocratică a oraşului şi prin urmare, destul de departe de Akaki Akakievici. La început, eroul nostru avu de parcurs câteva străzi pustii şi aproape cufundate în întuneric, însă, pe măsură ce se apropia de locuința funcționarului, străzile deveneau tot mai vii, mai populate şi mai bine iluminate. Începură să apară mai mulți trecători, din când în când întâlnea şi doamne îmbrăcate frumos, întâlnea şi bărbați cu gulere de bursuc, întâlnea mai rar copii cu sănii de lemn, cu scândurile bătute rar, ca nişte zăbrele prinse în ținte cu capetele aurite; tot mai des întâlnea trăsuri de lux tapițate cu catifea de culoarea zmeurei, sănii lăcuite, cu acoperământ din blană de urs şi trăsuri cu capre ornamentate, ce traversau în zbor strada, şuierând cu roțile pe zăpadă. Akaki Akakievici se uita la toate acestea ca la ceva nou. Erau câțiva ani buni de când el nu mai ieşise din casă la vremea înserării. Se opri curios în fața geamului luminat al unui magazin, să se uite la un tablou în care era pictată o femeie frumoasă, ce tocmai îşi descălțase pantoful, dezgolindu-şi astfel întregul picior, de altfel destul de atrăgător; în spatele ei, în uşa unei camere, se zărea capul unui bărbat cu favoriți şi cu un barbişon frumos. Akaki Akakievici clătină din cap şi zâmbi, apoi îşi continuă drumul. De ce oare zâmbise? Poate din cauza faptului că întâlnise ceva absolut necunoscut, dar aşa se întâmplă, pentru că simțurile lucrează în fiecare dintre noi; sau poate că se gândise şi el, ca orice alt funcționar: „Ehei, francezii ăştia! Ce să mai zici, dacă îşi doresc ceva special, atunci sigur e ceea ce îşi doresc…” Dar se prea poate că nici la aceasta nu s-a gândit, nu poți să i te bagi omului în suflet ca să afli tot ce gândeşte şi ce nu gândeşte el.

În cele din urmă, ajunse şi la casa în care locuia ajutorul şefului de birou. Acesta trăia pe picior mare; scara era luminată de un felinar, iar apartamentul său era situat la etajul doi. Intrând în vestibul, Akaki Akakievici văzu pe podea şiruri întregi de galoşi. Intre aceştia, în mijlocul încăperii, se afla samovarul, şuierând deja şi scoțând nouraşi de aburi. În

cuier atârnau mantale şi impermeabile, o parte dintre ele fiind chiar cu gulere de bursuc sau de catifea. După perete se auzea zgomot şi un amestec de cuvinte fără de înțeles, care deveniră dintr-odată sonore şi limpezi, pentru că, între timp, se deschisese uşa şi îşi făcuse deja apariția un valet purtând pe brațe o tavă, pe care erau o mulțime de pahare golite, untiera şi un coş cu pesmeți. Se vede bine treaba că funcționarii se adunaseră mai de mult şi băuseră deja câte un pahar de ceai. Akaki Akakievici, atârnându-şi el însuşi mantaua în cui, intră în cameră, şi în fața lui licăriră simultan lumânările, funcționarii, lulelele, mesele pentru cărți şi, ca prin ceață, îl copleşiră din toate părțile nişte voci care, dintr-odată crescură în intensitate, odată cu scârțâitul scaunelor mutate. Se opri stânjenit total în mijlocul camerei, fără să ştie ce ar fi trebuit să facă. Fusese însă deja observat de ceilalți, care îl întâmpinară cu exclamații şi porniră cu toții în aceeaşi clipă către vestibul, ca să-i analizeze încă o dată mantaua. Cu toate că la început nu ştia ce să creadă, fiind un tip destul de naiv, nu putu să nu se bucure, văzând cum toată lumea îi laudă mantaua. După scurtă vreme însă, îl părăsiră cu toții atât pe el cât şi pe mantaua sa binecunoscută acum, şi se întoarseră către mesele destinate jocului de whist. Ceea ce se petrecea în jurul său, zgomotul, vocile şi mulțimea de oameni, toate acestea erau neobişnuite pentru Akaki Akakievici. Nu ştia deloc cum ar trebui să procedeze în astfel de situații, unde să-şi țină mâinile, cum să îşi țină picioarele sau, ca un caz general, cum să îşi poziționeze întreaga ființă. Într-un târziu, se aşeză şi el lângă jucători, se uită la cărți, privi la fețele unuia sau altuia, şi după o bucată de vreme începu să caşte, să se simtă plictisit, mai ales că venise deja de mult ora la care el obişnuia să se culce. Poate că anume din acest motiv Akaki încercă să-şi ia rămas-bun de la gazdă, însă aceasta nu-i dădu voie să plece, spunându-i că, de vreme ce s-a înnoit, mai întâi trebuie să bea câte un pocal de şampanie cu ceilalți. După o oră se servi şi cina, din care nu lipsea salata vinegret[5], carnea rece de

viţel, pateu, langoşi şi şampanie. Lui Akaki Akakievici îi dădură să bea două pocale, după care cei din jur deveniră mai veseli. El nu uită însă că se făcuse ora douăsprezece şi că a venit vremea să plece acasă. Ca nu cumva să-i mai dea prin cap gazdei să-l reţină, ieşi tiptil din cameră, îşi căută mantaua în vestibul şi, cu o mare părere de rău, o găsi la podea, o scutură, o curăţă de orice pufuşor, o puse pe umeri şi porni pe scară în jos, spre stradă. Ajuns afară din clădire, constată că drumul era încă luminat. Unele prăvălii mici, de fapt nişte mici cluburi permanente ale servitorilor şi ale altor categorii de oameni, mai erau încă deschise; altele erau încuiate, dar aveau o dâră de lumină pe toată crăpătura uşii, ceea ce însemna că înăuntru mai erau câţiva clienţi, dar, pesemne, servitoarele şi slugile se aflau pe punctul de a pune capăt bârfelor şi discuţiilor, făcându-şi stăpânii să se întrebe pe unde se vor fi aflând supuşii lor la ora aceea. Akaki Akakievici mergea pe stradă bine dispus şi, vreme de câteva clipe, nu se ştie cu ce scop, chiar se ţinu după urmele unei doamne, ce trecuse pe lângă el ca fulgerul şi al cărei corp se afla încă într-o unduire neobişnuită. După un timp, se opri în loc, se întoarse şi apoi o porni din nou pe drumul său, fără să facă zgomot, mirându-se că ştie să meargă precum sălbăticiunile pădurii. În curând prin faţa lui se derulară din nou acele străzi pustii, mohorâte chiar şi în timpul zilei, şi cu atât mai mult la ora aceasta. Acum aceste ulicioare deveniră parcă şi mai izolate, şi mai singuratice. Luminile din felinare începuseră să clipească, semn că uleiul era pe sfârşite. Se avântă printre şiruri de case de piatră şi garduri, fără să mai întâlnească vreun suflet de om; doar zăpada strălucea pe străzile pustii, iar obloanele întunecate ale micilor cocioabe adormite accentuau şi mai mult acea atmosferă sumbră şi tristă. Akaki se apropie de locul unde strada pe care venise dădea într-o piaţă foarte largă, încât de-abia se vedeau casele de pe cealaltă parte a ei, atât de largă încât piaţa asta semăna mai curând cu un pustiu înfricoşător. În depărtare, Dumnezeu ştie unde, licărea o luminiţă într-o gheretă, care

părea că se află la capătul lumii. Ajuns în această zonă, buna dispoziție a lui Akaki Akakievici se topi într-o mare măsură. Păşea către piață cu un fel de frică inexplicabilă, de parcă inima lui presimțea o nenorocire. Se uită în urmă şi în lateral, de parcă ar fi fost în mijlocul mării. „Nu, cel mai bine ar fi să nu mă uit”, se gândi el şi începu să meargă cu ochii închişi, iar când îi deschise ca să afle dacă ajunsese cumva aproape de marginea pieței, văzu deodată, opriți chiar în fața sa, nişte bărbați cu mustăți, fără să poată desluşi însă clar ce fel de mustăți purtau aceşti oameni. I se făcu aşa, ca o ceață în fața ochilor şi începu să-şi simtă inima zbătându-se în piept.

— Păi, mantaua asta este a mea!, tună vocea unuia dintre ei, care îl şi apucă de guler.

Akaki Akakievici se gândi să strige „Poliția!”, însă altul îşi vârî cu iuțeală un pumn mare cât un cap de funcționar, foarte aproape de gura lui, zicându-i:

— Numai să încerci să strigi!

Akaki Akakievici mai simți doar cum scoaseră mantaua de pe el şi cum îl loviră cu o bucată mare de lemn, după care se prăbuşi în zăpada înghețată, fără să mai ştie nimic altceva. Peste câteva minute îşi reveni, se sculă în picioare, dar nu mai zări nicio urmă de om, nicăieri. Simți deodată un frig cumplit cuprinzându-l şi, dându-şi repede seama că nu mai are mantaua pe el, începu să strige, însă vocea sa nu mai avea puterea să ajungă până la marginea pieței. Continuă să strige cuprins de disperare, în vreme ce fugea prin piața cea mare, îndreptându-se către gheretă, lângă care se afla un paznic, sprijinit într-o halebardă, care tocmai încerca să ghicească ce dracu’ strigă omul care aleargă spre el. Ajungând în fața acestuia, Akaki Akakievici îl mustră cu o voce sufocată, reproşându-i că el doarme, în vreme ce oamenii sunt prădați în plină stradă. Slujbaşul însărcinat cu paza îi răspunse că el nu văzuse nimic altceva, decât că persoana din fața sa a fost oprită în mijlocul pieței de doi oameni, pe care el nu-i cunoştea însă, şi se gândise că aceia erau nişte prieteni de-ai săi. Îi mai spuse că mai bine, decât să strige degeaba, să

se ducă mâine la un polițist, care o să-i găsească pe cei care i-au luat mantaua.

Akaki Akakievici ajunse acasă într-o fugă, într-un hal fără de hal. Puținul păr, pe care-l mai avea la tâmple şi la ceafă, era acum ciufulit de tot. Era plin de zăpadă pe piept, pe spate şi pe pantaloni. Bătrâna proprietară a apartamentului, auzind o bătaie disperată în uşă, sări grăbită din aşternuturi şi, încălțând doar un singur papuc, alergă să deschidă, ținându-şi jenată, cu o mână, cămaşa la piept. Deschise uşa şi, văzându-şi chiriaşul în halul acela, se dădu puțin înapoi speriată. Când Akaki îi povesti ceea ce i se întâmplase, femeia îşi plesni palmele şi îi zise că ar trebui să se ducă direct la un detectiv particular, fiindcă polițistul de cartier o să-l tragă pe sfoară, promițându-i că o să prindă făptaşii, iar apoi o să-l tot amâne; prin urmare, cel mai bine ar fi să se ducă la un detectiv particular, spunându-i că ea chiar cunoaşte pe unul, pentru că Anna, o finlandeză care lucrase la ea mai demult ca bucătăreasă, se angajase dădacă la el, că îl vede adesea, când trece pe lângă casa lor, şi că acesta merge în fiecare zi de duminică la biserică să se roage, că priveşte cu simpatie pe toată lumea şi pare să fie un om cu sufletul bun. Ascultând cu atenție această propunere, Akaki Akakievici se târî trist în camera sa, şi numai cel ce are puterea de a se pune în locul său poate să îşi imagineze cum şi-a petrecut noaptea. Dis-de-dimineață, se duse la detectivul particular, însă i se spuse că acesta mai dormea. Se întoarse pe la zece – încă nu se trezise; mai veni şi pe la unsprezece, şi i se spuse că nu mai este acasă. Se întoarse la ora prânzului, şi nici nu fu invitat să intre în vestibul, dar i se ceru să spună ce nevoie îl adusese şi ce i se întâmplase. Akaki Akakievici avu ocazia să-şi demonstreze caracterul măcar o dată în viață, şi spuse răspicat că ar dori să-l întâlnească personal pe detectiv şi că el venise de la departament cu o afacere de stat, iar ei nu aveau niciun drept să nu-i permită să intre, iar dacă va mai fi ținut mult afară, va fi nevoit să facă o plângere mai sus, şi atunci or să vadă ei ce pățesc. La aceste cuvinte, servitorii

fură puțin derutați, neştiind ce să-i mai răspundă, astfel că unul dintre ei se duse să-l cheme pe detectiv. În loc să acorde atenție întâmplării propriu-zise, acesta încercă să afle de la Akaki Akakievici de ce şi de unde se întorsese acasă atât de târziu, şi dacă nu cumva fusese într-o casă cu reputație rea. Descusut astfel, Akaki Akakievici deveni confuz şi ieşi din casa detectivului fără să mai fie convins că ceea ce i se ceruse să relateze va ajuta la rezolvarea cazului cu mantaua sa. Lipsi de la serviciu toată ziua (şi aceasta era singura dată din viața sa). A doua zi apăru la birou cu fața schimbată, în „capotul" cel vechi, care arăta şi mai jalnic decât înainte. Povestind cum fusese jefuit de manta, Akaki Akakievici reuşi să-i sensibilizeze pe mulți dintre colegii săi, însă, printre ei, se mai găsiră unii care să îl ia în derâdere. Se hotărâră să adune imediat o sumă pe care să i-o ofere, însă aceasta se dovedi o nimica toată, pentru că funcționarii îşi cheltuiseră deja banii pentru a comanda un portret al directorului şi pentru cumpărarea unei cărți, la propunerea şefului de secție, care era bun prieten cu autorul, aşa încât suma de bani adunată se dovedi a nu servi la nimic. Unul dintre colegi, împins de un gest de compătimire, decise să-l ajute pe Akaki Akakievici, cel puțin, cu un sfat bun, spunându-i să nu se adreseze polițistului de sector, cu toate că acesta, dorind să obțină laudele şefilor săi, ar putea să-i recupereze mantaua în vreun fel, însă ea ar putea să rămână la poliție, dacă păgubaşul nu va reuşi să prezinte dovezi că îi aparține de drept. Atunci, cel mai bine ar fi să se adreseze unei persoane foarte importante, iar aceasta va lua legătura cu cine trebuie şi astfel ar putea să reuşească mai bine să-l rezolve. Aşa că, neavând ce să facă, Akaki Akakievici trebui să se ducă şi la persoana aceea atât de importantă. Şi până acum a rămas o taină cine era persoana şi cu ce se ocupa ea. Trebuie să vă mai spun că acea persoană importantă devenise recent o persoană importantă, iar până nu demult fusese doar o persoană neimportantă. Adică, funcția sa nici acum nu se considera aşa de importantă, în comparație cu altele, cu mult mai

importante. Întotdeauna se găsesc însă oameni pentru care şi cei neimportanți sunt importanți în ochii lor. De fapt, omul acesta important se străduia să-şi amplifice importanța folosind numeroase mijloace, din cele mai diferite, cum ar fi, de exemplu, faptul că, din ziua când îşi începuse activitatea, organizase lucrurile astfel încât subordonații lui să-l întâmpine întotdeauna la scară; nimeni nu îndrăznea să intre direct la el în birou, ci fiecare trebuia să respecte o ordine strictă. Funcționarul de la Registratura colegiului trebuia să-l informeze pe secretarul guberniei, secretarul guberniei – pe cel titular sau pe altul care se întâmpla să fie acolo, pentru ca, în cele din urmă, informația să ajungă la el. Aşa se face orice în sfânta noastră Rusie, totul se bazează pe imitație, toți îşi imită şi îşi ironizează superiorul. Se vorbeşte că un oarecare consilier titular, imediat după ce devenise şef al unei cancelarii destul de modeste, îşi împrejmuise locul de muncă şi îşi făcuse o cămăruță specială, pe care o numise „camera de primire", îşi instalase lângă uşă nişte plasatori cu gulere roşii şi galoane, care apucau mânerul uşii şi o deschideau oricărui proaspăt sosit, cu toate că în „camera de primire" de-abia încăpuse o masă de scris obişnuită.

Audiențele şi obiceiurile persoanei importante erau ceremonioase şi solemne, însă destul de complicate. Temelia principală a sistemului său era severitatea. „Severitate, severitate şi severitate", repeta el de obicei, şi atunci când rostea ultimul cuvânt, obişnuia să privească fix şi cu importanță în ochii interlocutorului. Nu exista niciun motiv pentru o asemenea exigență, pentru că cei zece funcționari care alcătuiau întregul mecanism guvernamental al cancelariei erau şi aşa destul de speriați. Când îl vedeau de departe, lăsau lucrul la o parte şi stăteau drepți, până când şeful trecea prin încăpere. O discuție obişnuită dintre el şi inferiori avea deviza „severitate!" şi era alcătuită aproape din trei fraze: „Cum de îndrăzniți? Poate nu ştiți cu cine vorbiți? Poate nu vă dați seama cine stă în fața dumneavoastră?" În fapt, acesta fusese totuşi un om cu sufletul bun, foarte amabil

cu prietenii săi, serviabil, însă funcția asta înaltă îl dezorientase complet. După ce primise funcția devenise oarecum confuz, nu ştia cum să acționeze şi nu ştia absolut deloc cum să se comporte. Dacă i se întâmpla să se afle în fața unora ce îi erau egali ca funcție, ştia să fie un om de treabă, foarte corect, iar în unele privințe dădea dovadă chiar şi de rațiune; dar dacă se întâmpla să fie într-o societate în care se aflau şi persoane ce aveau măcar un grad sub nivelul său, omul nostru se simțea cum nu se poate de rău; tăcea, şi situația lui îți trezea mila, mai ales că el însuşi simțea că ar fi putut să-şi petreacă timpul cu mult mai bine. În ochii săi se putea vedea o mare dorință de a participa la discuțiile interesante ce se desfăşurau sau de a se alătura vreunuia dintre grupurile prezente, însă întotdeauna îl reținea gândul că ar putea să depăşească limitele, că nu va reuşi să nu devină familiar şi că, procedând astfel, ar putea chiar să-şi piardă din importanța pe care poziția sa superioară i-o atribuia. Condus de asemenea rațiuni, el rămânea mereu în starea aceea de tăcere profundă, scoțând doar din când în când nişte sunete monosilabice, neinteligibile, gest care îi aduse faima de cel mai plicticos dintre superiori. La o astfel de persoană importantă se prezentă Akaki Akakievici, alegând însă cel mai nefavorabil moment, cu totul neprielnic pentru rezolvarea problemei sale, însă deosebit de favorabil pentru persoana importantă. Aceasta se afla în biroul său şi discuta foarte, foarte vesel cu una dintre vechile sale cunoştințe, un prieten din copilărie, cu care nu se văzuse de câțiva ani. În acest timp, fu informat că vrea să intre la el un oarecare Başmacikin. El întrebă brusc: „Cine este acesta?”, şi-i veni răspunsul îndată: „Un funcționar oarecare”. „A! Să mai rabde, că acum nu am timp”, zise persoana importantă.

Aici trebuie să mai spunem că persoana importantă minți se într-o măsură considerabilă. Avea timp berechet, pentru că întorsese deja, împreună cu prietenul său, toate lucrurile pe o parte şi pe alta, şi de o bună bucată de vreme, printre frazele lungi, se strecuraseră pauze şi mai lungi, după care se loveau

unul pe altul, uşor, peste coapsă, zicându-şi: „Uite asta e, Ivan Abramovici!” „Ai dreptate, Stepan Varlamovici!” Şi cu toate acestea, ca să vezi, porunci ca funcționarul să mai aştepte, ca să-i demonstreze amicului său, care nu mai avea de mult un serviciu şi care locuia acasă, în sat, cât timp aşteaptă funcționarii în anticamera sa. În cele din urmă, sătui de vorbă, dar şi mai sătui de tăcere, fumară câte o țigară în fotoliile destul de comode, cu spateaza înclinată. La un moment dat, persoana importantă păru că îşi aduse aminte de funcționarul neînsemnat şi îi spuse secretarului, care tocmai se oprise lângă uşă cu hârtiile pentru discurs: „Apropo, mi se pare că acolo aşteaptă un funcționar; spune-i că poate să intre”. Sesizând timiditatea sărmanului său vizitator şi aspectul jalnic al tunicii sale vechi, generalul se întoarse brusc cu fața spre el şi îi zise: „Ce doreşti?”, cu o voce fermă, pe care o exersase în mod special, în fața oglinzii, atunci când se aflase de unul singur în camera sa, chiar cu o săptămână înainte de a i se fi acordat această înaltă funcție. Akaki Akakievici, fiind deja înarmat cu acea stare de sfiiciune bolnăvicioasă obligatorie în astfel de cazuri, se jenă şi mai mult şi încercă, atât cât îi permitea dezlegarea limbii, să explice, adăugând mai des decât oricând interjecția „iată”, că mantaua îi fusese absolut nouă şi că, iată, fusese prădat, într-un mod inuman, şi că i se adresează pe această cale, pentru ca Domnia Sa să stăruie pe lângă cunoştințele sale înalte sau să scrie la şeful poliției urbane sau altcuiva important care ar putea să dispună căutarea mantalei. Nu se ştie de ce, înaltul funcționar aprecie această formă de adresare peste măsură de familiară.

— Ce se întâmplă, stimate domn, continuă el brusc, nu cunoşti ordinea? Unde ai intrat? Ştii cum se procedează în astfel de cazuri? Trebuia mai întâi să depui o cerere la cancelarie, cu privire la cazul dumitale; ea ar fi ajuns la şeful de birou, apoi la şeful de secție, pe urmă ar fi fost transmisă secretarului, iar secretarul mi-ar fi adus-o mie…

— Dar, mult prea stimate domn – spuse Akaki Akakievici, încercând să-şi adune fărâma de prezență de spirit pe care o mai avea şi simțind în acelaşi timp că transpirase într-un mod îngrozitor, eu, stimate domn, am îndrăznit să vin direct, deoarece ştiu, iată, că... secretarii sunt o specie de oameni care nu prea inspiră încredere...

— Ce, ce, ce?, zise persoana importantă. De unde ai adunat atâta îndrăzneală? De unde ai luat astfel de idei? Ce-i cu revolta aceasta răspândită printre tineri împotriva şefilor şi a celor ce le sunt superiori?!

Se pare că persoana importantă nu observase că Akaki Akakievici ajunsese la o vârstă mai mare de cincizeci de ani şi, în consecință, ai fi putut să-l numeşti tânăr doar într-un sens relativ, adică în comparație cu cineva care depăşise deja vârsta de şaptezeci de ani.

— Dumneata ştii cu cine vorbeşti? înțelegi cine se află în fața dumitale? înțelegi aceasta sau nu înțelegi? Te întreb...

Aici el bătu din picior, urcând tonalitatea vocii pe o notă forte fortissimo, încât Akaki Akakievici se îngrozi. Funcționarul nostru chiar încremeni, se clătină, începu să tremure din tot corpul şi nu mai reuşi deloc să-şi recapete echilibrul, astfel că, dacă n-ar fi alergat imediat paznicii ca să-l sprijine, s-ar fi prăbuşit pe duşumea; îl scoaseră din birou aproape leşinat. Iar persoana importantă, mulțumită că efectul depăşise toate aşteptările şi pe deplin satisfăcută de ideea că un cuvânt de-al său are forța să-l lase pe om în stare de inconştiență, îşi privi amicul cu coada ochiului, ca să vadă care-i atitudinea sa în această privință, şi constată cu satisfacție că şi amicul său se afla acum într-o stare confuză şi că, la rândul său, devenise şi el stăpânit de acelaşi sentiment puternic de groază.

Akaki Akakievici nu-şi aminti deloc cum coborâse scara şi cum ieşise în stradă. Nu-şi simțea nici mâinile şi nici picioarele. Niciodată în viața sa nu mai fusese bruscat atât de tare de un înalt funcționar, şi încă unul ce-i era absolut străin. Merse cu gura întredeschisă, prin vântul năprasnic ce

şuiera pe străzi, împingându-l de pe trotuar; aşa cum se întâmplă la Petersburg, vântul sufla din toate cele patru direcţii, din toate ulicioarele, şi Akaki Akakievici răci imediat, astfel că, odată ajuns acasă, nu mai putu să spună niciun cuvânt: gâtul îi era umflat rău de tot. Iată ce putere are uneori o mustrare competentă!

A doua zi simţi că are febră mare. Profitând de ajutorul generos dat de clima Petersburgului, boala luă amploare mai curând decât se aşteptase, şi când apăru medicul şi îi luă pulsul, nu găsi altceva de făcut decât să-i recomande nişte comprese, unica şansă de a nu lăsa pacientul lipsit de ajutorul binefăcător al medicinii; doctorul nu întârzie de altfel să-l informeze şi asupra faptului că mai avea de trăit cel mult două zile. Zicând acestea, se întoarse către proprietară şi-i spuse şi ei: „Iar dumneavoastră, mătuşica, nu mai pierdeţi timpul în zadar, comandaţi-i chiar acum un sicriu din pin, pentru că unul de stejar ar fi pentru el mult prea scump”. Nu cunoaştem dacă Akaki Akakievici auzise aceste cuvinte fatale, iar dacă le-a auzit, nu ştim ce efect avură asupra sa, dacă-i părea rău sau nu să părăsească viaţa asta nenorocită, oricum, nu se cunoaşte nimic din toate acestea, dat fiind faptul că în tot acest timp el se aflase în delir şi în fierbinţeli. I se arătau tot felul de vedenii, una mai stranie decât alta; ba îl vedea pe Petrovici şi îi comanda o manta prevăzută cu dispozitive împotriva hoţilor, ba i se năzărea că hoţii se ascund sub patul în care dormea, şi în fiecare clipă o ruga pe proprietară să scoată un hoţ chiar de sub plapumă, de lângă el, ba o întreba de ce în faţa lui atârnă „capotul” cel vechi, dacă el are o manta nouă, ba îşi imagina că se află în faţa înaltului funcţionar, ascultându-i morala competentă şi zicându-i întruna: „Sunt vinovat, înălţimea Voastră!”, ba, în sfârşit, chiar începu să rostească obscenităţi, pronunţând cele mai ruşinoase cuvinte, astfel încât bătrâna proprietăreasă îşi făcu cruce, neauzind de când se ştia ea asemenea porcării, mai ales că aceste cuvinte murdare urmau imediat după apelativul „înălţimea Voastră”. Spunea în continuare şiruri

întregi de cuvinte lipsite de sens, astfel încât nu puteai desluşi mai nimic; puteai să constați doar că acele cuvinte şi gânduri haotice se roteau mereu în jurul mantalei.

În cele din urmă, sărmanul Akaki Akakievici îşi dădu sufletul. Nici camera şi nici lucrurile sale nu fură puse sub sigiliu, dat fiind faptul că el nu avea niciun fel de moştenitori, iar apoi, pentru că moştenirea care rămăsese de pe urma sa era destul de mică: un mănunchi de pene de gâscă, un top de hârtie albă pentru acte, trei perechi de ciorapi, doi-trei nasturi de pantaloni care se rupseseră şi mantaua cea veche, „capotul" pe care îl cunoaşteți deja. Dumnezeu ştie cui i-a revenit toată moştenirea aceasta. Trebuie să recunosc, povestitorul acestei nuvele nici nu a mai fost interesat ca să afle.

Akaki Akakievici a fost dus la cimitir şi înmormântat. Şi Petersburgul a rămas astfel fără Akaki Akakievici de parcă nici nu ar fi trăit vreodată în acest oraş. O ființă neapărată de nimeni, nimănui dragă şi neinteresantă pentru nimeni, care nu a atras nici măcar atenția vreunui naturalist ce nu pierde nicio ocazie de a vâna o insectă ca s-o fixeze cu un ac şi s-o studieze la microscop, a rămas ascunsă o viață şi a dispărut din lume; o ființă care a trăit o viață întreagă, doar ca să rabde, supusă, toate insultele şi umilințele colegilor de birou, s-a dus în mormânt, moartea ei nefiind considerată de nimeni un eveniment ieşit din comun; dar cel puțin înainte de sfârşitul vieții, pentru această ființă a licărit totuşi o scânteie de bucurie, sub forma unei mantale care i-a încălzit viața pentru o singură clipă; şi o ființă peste care se abătuse o năpastă la fel de imprevizibilă, tot aşa cum se năpustesc marile nenorociri şi asupra împăraților şi mai-marilor acestei lumi…

La câteva zile după moartea lui Akaki Akakievici, şeful său a trimis la apartamentul în care locuise un paznic de la departament, spre a-i transmite ordinul de a se prezenta imediat la birou; paznicul se întoarse însă fără niciun răspuns concret, raportând şefului său că persoana la

domiciliul căreia fusese nu se poate prezenta la serviciu; la întrebarea „De ce?”, paznicul dădu următorul răspuns: „A murit, pur şi simplu, sunt patru zile de când l-au înmormântat”. În acest mod aflară şi cei de la departament despre moartea lui Akaki Akakievici, iar a doua zi, în locul său, la birou, şedea deja un alt funcționar, mult mai înalt, care scria însă literele mai puțin drepte, adică mai înclinate şi mai strâmbe.

Cine şi-ar putea închipui însă că istoria lui Akaki Akakievici nu s-a încheiat încă, că eroului nostru i-a fost sortit să mai trăiască, agitat, câteva zile după moartea sa, ca o recompensă pentru viața lui neluată în seamă de nimeni… Datorită unor întâmplări ce urmară, sărmana noastră istorie capătă dintr-odată un sfârşit fantastic. În tot Petersburgul, se răspândiră zvonuri că, la Podul Kalinkin, şi de acolo mai departe, începuse să se arate, în fiecare noapte, o stafie cu chip de funcționar, ce căuta o manta ce, spunea ea, i-ar fi fost furată cândva; motivând astfel, îi dezbrăca pe toți trecătorii de mantale, fără să mai țină cont de gradele sau funcțiile acestora sau de tipul de manta cu care erau îmbrăcați: cu guler de pisică, de bursuc, de enot, de vulpe, din blană de urs, cu vatelină, într-un cuvânt, tot felul de haine din blană sau din piele, orice fel de haine folosite de oameni pentru a-şi acoperi corpul. Unul dintre funcționarii de la departament chiar îl văzuse cu ochii săi pe răposat şi îl recunoscuse imediat; era, fără niciun dubiu, Akaki Akakievici. Acest fapt îl făcu să se sperie însă atât de tare, încât o rupse la fugă cât putu de repede, din care motiv nu putuse să-i desluşească fața prea bine, amintindu-şi doar că văzuse clar cum acesta, deşi se afla foarte departe, îl amenința cu degetul. Din toate părțile veneau sesizări, cum că spatele şi umerii, nu doar ale funcționarilor titulari, ci chiar şi ale consilierilor celor mai secretoşi, sunt expuse unui frig năprasnic, din cauza pierderii mantalelor pe timpul nopții. Se emisese chiar şi o decizie a organelor de poliție, având ca scop prinderea cu orice preț a răposatului, fie viu, fie mort, şi pedepsirea sa exemplară, în

cel mai crunt mod, ca să afle şi alţii, astfel încât aceste fapte revoltătoare să nu se mai petreacă. Şi iată un exemplu. Un brutar dintr-un cartier oarecare, aproape că reuşise să îl înhaţe pe răposat de guler, în stradela Kiriuşkin, la locul faptei, când acesta încerca să scoată mantaua de molton de pe un muzicant ieşit la pensie, care pe timpul său cântase la flaut. Apucându-l de guler, el îşi strigă şi ceilalţi prieteni să-i vină în ajutor şi le porunci să-l ţină pe făptaş. În timpul acesta, brutarul îşi băgă pentru o clipă mâna în cizmă, ca să scoată de acolo punga cu tabac pentru ca, prizând tutun, să-şi încălzească nasul, care îi îngheţase bocnă; din păcate, avea la el chiar acel tip de tutun pe care răposatul nu îl putuse suferi niciodată. Brutarul, care-şi acoperise cu degetul una dintre nări, nici nu apucase bine să tragă cu nara stângă jumătate din grămăjoara de tutun, că răposatul strănută tare, stropindu-i cu scuipat pe toţi trei. Până şi-au dus ei mâinile la ochi ca să şi-i şteargă, nu mai rămase nici urmă de răposat, aşa încât, le era tot mai greu să înţeleagă dacă acesta fusese sau nu fusese prins de ei. De atunci brutarii căpătară o frică atât de mare de arătările răposaţilor, încât se fereau să-i prindă chiar şi pe cei vii şi, abia de mai îndrăzneau să le strige de foarte departe: „Tu, acela, du-te în drumul tău!” şi din acest motiv, arătarea funcţionarului nostru începu să apară şi dincoace de Podul Kalininsk, băgându-i în boală pe toţi cei fricoşi. Apropo, am uitat să acordăm o cât de mică atenţie, aşa cum s-ar fi cuvenit, unei persoane importante, care a fost cauza întorsăturii atât de fantastice a acestei poveşti, altminteri pe deplin adevărată. Mai întâi de toate, vreau să vă spun că mă simt obligat să fiu sincer în relatările mele şi de aceea afirm că, foarte curând după plecarea dintre noi a prea mult repudiatului şi desconsideratului nostru Akaki Akakievici, persoana importantă a simţit un sentiment care semăna mai curând cu o profundă părere de rău. Acestei persoane nu-i era deloc străin sentimentul de milă şi, cu toate că poziţia sa împiedica adesea bunătatea inimii sale să iasă la suprafaţă, multe fapte bune îi deveniseră pe deplin accesibile.

Îndată ce amicul său ieşi din birou, el îşi aminti cu evlavie de sărmanul Akaki Akakievici. Aproape în fiecare zi, de atunci, Akaki Akakievici i se arătă palid, neputincios să reziste la morala făcută de un şef. Gândul acesta îl deranja în aşa măsură, încât, peste numai o săptămână, hotărî să trimită un funcționar la el acasă, ca să afle cum se simte şi să-i transmită că, poate, o să încerce să-l ajute într-un anumit fel; şi când i se aduse vestea că Akaki Akakievici murise subit, din cauza unei febre, el rămase locului ca şi trăsnit, simțind mustrări de conştiință şi rămânând trist toată ziua. Dorind să se distreze cât de cât şi să uite emoțiile negative trăite, persoana importantă plecă la o serată organizată de unul dintre amicii săi, unde găsi o societate de treabă şi, ceea ce era foarte bine, faptul că toți de acolo aveau cam acelaşi grad îl făcu să se simtă mai în largul său. Această petrecere influență radical starea sa sufletească. Se descătuşa, deveni mai plăcut în comunicare, împărțind tot felul de amabilități, într-un cuvânt, petrecu seara într-un mod cum nici că s-ar fi putut mai plăcut. Când se servi cina, bău un pahar, două de şampanie – băutură care, aşa cum cunoaştem, nu acționează negativ asupra bunei dispoziții. Şampania îi dădu de înțeles că el poate să fie capabil să facă tot felul de lucruri extraordinare; se decise astfel să nu se ducă îndată acasă, ci să treacă pe la o doamnă cunoscută, Karolina Ivanovna, o femeie despre care se credea că ar fi de origine germană şi pentru care simțea că are un sentiment de adevărată prietenie. Trebuie să mai amintim aici şi faptul că persoana importantă era un bărbat nu chiar atât de tânăr, un soț bun, un tată respectat de copiii săi. Doi fii, dintre care unul lucra deja la cancelarie, şi o fiică de şaisprezece ani, foarte drăguță, cu năsucul puțin cam cârn, dar simpatic; în fiecare zi se apropiau de el şi-i sărutau mâna, zicându-i: „Bonjour, papa”. Soția sa, o femeie proaspătă şi foarte atrăgătoare, mai întâi îi întindea mâna să i-o sărute, iar apoi o săruta şi ea pe a lui. Cu toate că era destul de mulțumit de tandrețea celor de acasă, persoana importantă găsise de cuviință să aibă şi o

relație de prietenie cu o femeie ce locuia în cealaltă parte a oraşului. Această prietenă nu era nici mai bună, nici mai tânără decât soția sa. În lumea aceasta se întâmplă însă tot felul de lucruri şi nu e treaba noastră să le judecăm. În consecință, persoana importantă coborî repede treptele casei sale, se aşează în sanie şi îi zise vizitiului: „La Karolina Ivanovna”. Învelindu-se bine în mantaua sa călduroasă, rămase aşa, în cea mai plăcută poziție, mai plăcută nici că poate exista pentru un rus adevărat, adică poziția omului care nu se gândeşte la nimic, iar gândurile îi vin singure în cap, unul mai plăcut decât altul, fără să fii nevoit a alerga după ele sau a le căuta în memorie. Satisfăcut pe deplin, el îşi aminti pe rând toate momentele vesele de la serata la care participase de curând, toate cuvintele pe care le spusese, făcându-i să râdă în hohote pe cei din cercul său de prieteni, de altfel destul de restrâns; multe dintre cuvintele spuse atunci le repetă din nou cu jumătate de gură şi găsi că sunt la fel de comice, ca şi atunci când le spusese întâia oară şi, poate că de aceea, nu se miră deloc când începu şi el să râdă din toată inima, în sinea sa. Din când în când, vântul năprasnic care, întețindu-se pe nepusă masă, Dumnezeu ştie din care direcție şi din care motiv, îl cam încurca, îi biciuia fața, aruncând spre el ace de zăpadă, îi făcea gulerul să fâlfâie ca o pânză de corabie sau, dintr-odată, cu o putere supranaturală, i-l azvârlea peste cap, forțându-l mai mereu să-şi scoată fața de sub el. Deodată, omul important simți că cineva îl prinde cu putere de guler. Întorcându-se, văzu în spatele său un bărbat de talie mică, îmbrăcat într-o manta veche şi ponosită şi, îngrozit, recunoscu în acel bărbat pe nimeni altul decât pe Akaki Akakievici. Fața funcționarului era albă ca zăpada, semănând foarte mult cu aceea a unui mort. Groaza persoanei importante depăşi însă toate limitele atunci când văzu cum gura răposatului, mirosind groaznic a mormânt, începu să se strâmbe cumplit, rostind aceste cuvinte:

— A! Iată că te-am găsit şi pe tine, în sfârşit! Iată, te-am prins şi de guler! Am nevoie de mantaua ta! Pentru că nu ai vrut să-ți bați capul ca să o găseşti pe a mea şi m-ai şi dojenit - acum să mi-o dai pe a ta!

Sărmana persoana importantă mai să moară de frică. Oricât de tare i-ar fi fost caracterul când se afla în cancelarie, înaintea inferiorilor, şi oricât de puternic ar fi arătat ca bărbat, în orice alte împrejurări, în clipa de față simți o spaimă atât de cumplită, încât fu îndreptățit să creadă că de la această sperietură s-ar putea alege cu cine ştie ce boală mai gravă. Aşa încât, el însuşi îşi scoase de pe umeri mantaua şi îi strigă vizitiului cu o voce care trăda groaza: „Du-mă cât poți de repede acasă!” Auzind vocea aceea care, de obicei, răsuna atât de puternic numai în momente de cumpănă, vizitiul îşi băgă capul între umeri, biciui caii şi porni ca săgeata, spre casă. În vreo şase minute şi ceva, persoana importantă ajunsese la scara locuinței sale. Palid, speriat şi fără manta, în loc să ajungă la Karolina Ivanovna, el se întoarse acasă, se târî cum putu până în camera lui şi îşi petrecu noaptea într-o mare dezordine sufletească şi fizică, astfel încât, a doua zi dimineața, la ceai, fiica sa îi spuse direct:

— Tată, eşti foarte palid azi.

Omul important tăcu însă şi nu rosti niciun cuvânt despre evenimentele din seara trecută, despre împrejurările în care se întâmplaseră şi despre locul unde dorise el să ajungă. Aceste evenimente produseră asupra sa o impresie puternică. De atunci, el începu să le zică mult mai rar subordonaților săi: „Cum de îndrăzniți, sau poate nu înțelegeți cine se află în fața dumneavoastră?”; iar dacă totuşi le mai spunea, o făcea nu înainte de a-i asculta, ca să cunoască ceva mai bine problemele lor. Dar cel mai bun lucru care se petrecu după această întâmplare a fost că de atunci nu se mai arătă deloc stafia funcționarului răposat; pesemne că mantaua de la persoana importantă îi venise ca turnată; cel puțin, nu se mai auzi nicăieri vreun astfel de caz, ca să i se mai fure cuiva vreo

manta. Cu toate acestea, mulți oameni activi şi preocupați de veşmintele proprii nu se calmară nicidecum, şi povesteau că, în colțurile îndepărtate ale oraşului, încă se mai arată din când în când fantoma funcționarului răposat. Un paznic din Kolomensk chiar văzu cu propriii ochi cum apăru arătarea, furişată pe lângă case. Cum paznicul era după natura sa un bărbat neputincios, odată fusese chiar trântit la pământ de un porc ce o zbughise dintr-o casă particulară, spre marea veselie a birjarilor care stăteau la taifas, aşezați în cerc, destul de aproape de el şi cărora le pretinse câte o monedă ca sancțiune pentru că fusese batjocorit de ei şi pentru că se gândise că sosise vremea să-şi cumpere nişte tutun; aşadar neputincios fiind, paznicul nu mai îndrăzni să oprească arătarea, ci se luă după ea, până când aceasta se uită în urmă şi, oprindu-se dintr-odată, îl întrebă: „Tu, ce vrei?" şi-i arătă un pumn aşa de mare, cum niciunul din cei încă în viață nu are. Paznicul răspunse atunci „Nimic" şi se întoarse imediat înapoi. La rândul său, arătarea, care avea o statură mult mai înaltă decât o cunoaştem noi, şi care purta o pereche de mustăți uriaşe, se pare că îşi îndreptă paşii spre Podul Obuhov, după care dispăru definitiv în întunericul nopții.

Sfârşit

{1} Şef de poliție.
{2} Denumirea unui fel de încălțăminte joasă, de obicei de piele.
{3} Joc de cărți.
{4} 1/2 de kopeikă.
{5} Salata de legume, care include sfeclă, ceapă, cartofi fierți, mazăre verde şi castraveți murați.